

ГОД. XIX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издава за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дању сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

МИЛОШ ЦВЕТИЋ

ПРИЛИКОМ ТРИДЕСЕТГОДИШЊИЦЕ ГЛУМОВАЊА МУ.

Г. Милош Цветић је прошлих дана навршио тридесет година глумовања и решио се, како веле, да заврши свој глумачки рад и да се повуче с позорице. Хотећи да остави последње утиске о својој глумачкој игри што лепше, он је изабрао две своје најомљеније улоге: „Нарциса“ и „Живот једне глумице“, да се у њима са публиком, која му је још верна остала, што срдачније опрости.

Ми на овом месту хоћемо да узмемо у претрес само један део његовог рада, да пређемо само једну врсту његовог талента, пошто му је и тај рад и тај таленат заузимао највећи део у животу и пошто њима он дугује по готову и сав свој глас и све симпатије, ма да се код њега опажа тежња, да своју глуму стави тек на друго па чак и на треће место. Манија, која се врло често, код вештака опажа, да не помислимо више од два примера. Енгр, славан француски сликар, како причају, врло је мало полагао на свој сликарски таленат, тврдећи једнако, како он има правог талента само за вполну; — и Вевер велики француски глумац (још жив), који је престао бити глумац само зато, да би се публика престала дивити његовој игри и то дивљење пренела на његове списе, којима се докле нико није дивно. Кад је престао играти, публика је заиста престала дивити се његовој игри, али сад тек никакве пажње не поклања његовим литерарним радовима, пошто је његова личност престала интересовати, а сами списи његови нису је никад ни почели интересовати.

Говорићемо, дакле, о Цветићу само као о глумцу и изјављујемо, да после ове оцене, која ће обухватити цео његов глумачки рад, у колико је нама познат, ми не ћемо више никад

узимати у критику игру Цветића, па ма како он играо. Ми налазимо, да је он све дао за ових тридесет година, што је дати могао и то, како изгледа, и он сам држи, чим се решио да напусти позорницу.

Он је свој рад завршио, долази последњи пут наш суд о њему и о његовој ће се глуми проговорити само још једанпут — у некрологу. У историји позоришта он ће служити час као добар, час као рђав пример, према ћуди, расположењу и спреми дотичног пискарала.

*

Г. Цветић, као и сви наши глумци, није био у могућности, да тачно одреди и изабере себи струку, која би за њ била најподеснија. То је било из два разлога: материјалног, јер је позоришно особље било увек у врло малом броју и сваки је глумац морао играти све улоге, које му се доделе, па ма оне биле сасвим противне његовом темпераменту и симпатијама, јер нема иначе ко други да их игра; и литерарног, јер код нас није никад било, па и сад нема драмске књижевности систематисане ни у оригиналним ни у преведеним делима. Поједини облици драмске литературе нису у нас ни мало развијени и нема одвојених врста, као: трагедија, драма, мелодрама, водвиљ, комедија и т. д. Ниједан српски комад није потпуно одређен, нити би се могао правилно класификовати, но је сваки драмски производ врло неодређеног облика и укуса.

Ту збрку је још повећало ово несистематско и без икаквог критеријума и критике превођење из страних литература.

Наравно да се у таквој „средини“ глумац није могао израдити, нити се могао усавршити

ни у каквом жанру или струци. кад никаквог сигурног, одређеног жанра и није било.

Али при свој тој неодређености и несређености у позоришним комадима, и тој непотпуности израде улога у таквим комадима, ипак се код Цветића опажала не само наклоност к извесном жанру улога, него се чак опажала и јака способност његова да поједине улоге добро схвати и прикаже. Ми морамо додати, да је он симпатисао многим и врло разноврсним улогама, али на жалост његове симпатије нису биле довољне да те улоге савлада и да их мученички прикаже. Цветић није трагичар и никад се готово — сем из професионалне нужде — није ни машао за те најтеже и највеће партије, које постоје на позорници. Али је он за све време свога глумовања јако волео и увек са задовољством представљао ове романтичне јунаке, којима наш репертоар обилује, као у „Гвозденој образини“, „Црном Капетану“, „Убојци“, „Дон Цезару од Базана“, „Грбонџ“, „Дон Карлосу“, „Марји Стјуарт“ (Мортимер) „Љубав и Понос“ (Maître de forges) и т. д. а које он није никад успео да добро прикаже, поред све своје или боље због своје фантастичности. Та су створења и иначе без икаквог живота, па кад још Цветић унесе у њих свој хладан механизам, онда они изгледају сасвим као оне лутке што играју (маријонете). За приказ тих јунака ваља бити бујан; сангвиничан, плаховит и тако нагао, да речи, гест, мимика успеју колико толико прикучити се оној сулудој висини, до које их је њихов творац вино. Ту мора човек бити тако жив и занесен, да не да гледаоцу маха да чује и разуме, што глумац говори, јер одмах увиди, да је то бесмислица и престаје га интересовати. Ту ваља једним импозантним, краљевским гестом одмерити сву ситуацију и да публици глумац тако рећи импонира, те да она први упечаток добије: „Хе, овај какав је луд, могао је заста тако што и рећи и радити.“ Међу тим г. Цветић редовно са највећом онкицијом распростре све глупости, које му је писац ставио у уста, и са подвлачењем пропрати сваку будалаштину, дајући јој вид неког филозофирања. Отуда, увек савршено противан ефект ономе, што је хтео да постигне г. Цветић. И отуда опет, увек његово чуђење да то ми не пријамо!

Друга му је симпатија комика. И ту се он

такође варао. Он није никад био комичан, или боље рећи, он је врло често изгледао комичан, место да то буде оно лице, које је он представљао. Разлог је томе: што је и комика комуникативна, као и трагедија, т. ј. ваља човек сам да се потресе па ће тек онда успети да то и на друге пренесе; ваља улога да освоји глумца па да се он у њој изгуби и да оно лице оживи и тек тада има дејства на гледаоце. Међу тим г. Цветића није никад улога покривала, није га никад доминирала, но је он вечито остајао хладан и њоме маневрисао као једним апаратом. Мени је он увек изгледао, као да је ван ње, тамо негде иза кулиса, па само навија оног, што је на позорници час лево, час десно.

Једном речи г. Цветић је био један врло вешт и даровит декламатор, који је имао јаку дикцију и умео улогу — као мртву ствар — врло лепо да рашчлани и да је објасни, али никад да је оживи. Зато су његови гестови сви округли и зато је он могао брзо да обучи млађе, и онај, кога он обучи, не може целог века заборавити оне гестове ипак ону акцентуацију и поентирање у изговору — што увек врло лепо изгледа, а увек остави човека хладним.

Док је Цветић могао увек да научи глумца како ће поједине сцене да изведе, и вечито остајао зачуђен што то извођење не изазива онолико одобравање, колико је он очекивао; дотле се пог. Тона увек зграђивао кад није могао да глумца растресе и да га натера да поједине сцене добро одигра поред свег његовог показивања, које је увек било пуно ватре и осећања. Али жар се не позајмљује, а човек се не може научити да се потресе, ако му то није дато од природе.

Једном речи, Цветић је био један одличан учитељ изговора, један врло ваљан, управо најбољи, спреман и смисљен приказивач, али није никада био велики уметник. И те његове велике врлине опет су чиниле, да је он био изврстан мајстор у свима улогама финије комике, где пресвлађује провија, где је цела драмска ситуација карактерисана са неколико фино и згодно изговорених речи, где ваља играти речима и акцентима давати смисао. Цветић је до данас једни српски глумац, који је ту потпуно успео. Његов је глас веома јасан, његови покрети хитри и лукави, а цело држање врло

одмерено и тачно израчунато. Цветић је, дакле, и без великог дара, а са много воље, труда и интелигенције постигао врло велике успехе и знатно унапредио српску глуму.

Да је било у Србији бољих прилика, Цветић би још много више култивирао те своје ретке особине, и свакако би створио јаку школу. Овако је његов огромни труд, његово велико заузимање донело мање плода него што је он заслужио. Да је позориштем паметније руководио, г. Цветић би могао подићи врло велики број ђака, јер је то био једни глумац у Београду, који се литерарно култивирао и који се у том погледу с временом развијао. Сви су остали

врло мало напредовали, а већина их је ударила натраг и свршила још бедније но што је почела.

Сем тога Цветић је био један врло вредан, заузимљив и интелигентан редитељ, и ми бисмо јако желели, да и позоришна режија толико коракне под заменицима Тоше и Цветића колико је коракнула под овом двојницом, који су затекли позориште у најпримитивнијем стању и направили од њега једну пристојну европску позорницу.

За сав овај дугогодишњи и разноврсан рад хвала Цветићу!

Spectator.

И И С Т И Ђ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина) отишла је из Суботице у Мартонош и ту се бавила од 6. до 16. маја о. г. О доласку нашег позоришта у Мартонош читамо у „Бранику“ ову белешку: „Што смо толико и толико пута зажелели, о чему смо непрестанце сањали, а чему се не смедосмо надати: ето се испунило, и остварило — наше народно позориште дошло нам је амо на четири представе из Суботице. Ми смо овде склопили били под председништвом нашег честитог пароха Младена Јосића месни, односно окружни одбор, који је писао и умолио управитеља нашег позоришта, да са дружином позоришном амо дође, обећавајући слободне станове за све чланове позоришне дружине, као и то, да ће позориште наше овде у нас проћи без дефицита, а то се могло лако постићи, кад су у окружном одбору били све сами ревносни и родољубиви Срби, као: Влајко Јеремић, бележник мартоношки, Урош Топонарски, бележник крстурски, Паја Магарашевић, бележник ђалински, Васа Милић, Мила Величков и Шандор Јеремић из Мартоноша. Управитељ нашег позоришта г. Т. Хаџић одазвао се драговољно томе позиву, те је тако наше позориште 6. (16.) маја амо дошло и своје представе 8. (20.) маја отпочело, и то, по нашој жељи, са „Задужбином цара Лазара“. Према томе што је у нас баш у то доба слава црквена, на коју долази и силан свет, а како

је и сам народ жељан свога мезимчета, било је осим претплате и лепог прихода на каси, те ће тако наше позориште бити у нас величано, а биће и сјајније и богатије са дарожљивости српске сиротиње, него са богатства оног, којим га обдарује приморан и усиљен богаташ српски. Ми од срца захваљујемо управи нашег народног позоришта, што води рачуна о нашим приликама, па се тако драговољно одазвала позиву нашем.“

Из Мартоноша, где је било до три стотине фр. сувишка, прешло је наше позориште у Сенту, где се бавило од 16. маја до 2. јуна о. г. и за то време давало је десет представа.

Сада се налази наше позориште у Ст. Бечеју, где ће се бавити једно месец дана, а за тим предлази у Т. Бечеј.

(*Рачунски извештај* о примању и издавању српске народне позоришне дружине у Руми од 22. јуна до 10. августа 1893.)

Приход:

Неутрошено од год. 1891.	150
$\frac{24}{6}$ „Задужбина цара Лазара“ (ван прет.)	160—
$\frac{26}{6}$ „Досадан свет“ (у претплати)	53—
$\frac{27}{6}$ „Немања“ (ван претплате)	156—
$\frac{29}{6}$ „Краљевић Марко и Арапин“ (ван претплате)	156·10
$\frac{1}{7}$ „Не ће варошанку“ (у претплати)	72·20
$\frac{3}{7}$ „Риђокоса“ (у претплати)	121·20
$\frac{4}{7}$ „Марија кћи пуковнице“ (ван прет.)	188—

7/7 „Зеџ“ (у претплати)	83-90
8/7 „Александра“ (у претплати)	44-10
10/7 „Брачна срећа“ (у претплати)	48—
11/7 „Јабука“ (ван претплате)	153—
13/7 „Вечити закон“ (у претплати)	53-30
15/7 „Дон Цезар од Базана“ (у претпл.)	50—
17/7 „Отело“ (у претплати)	73—
18/7 „Шокица“ (ван претплате)	99—
20/7 „Распикућа“ (ван претплате)	202—
22/7 „Позоришно дело“ (у претплати)	52-20
24/7 „Чаша воде“ (у претплати)	61-20
26/7 „Сеоска лола“ (ван претплате)	90-40
27/7 „Три жене“, „Француско-пруски рат“, „Доктор Робин“ (у прет.)	49-30
29/7 „Циганин“, (ван претплате)	106-40
31/7 „Пут око земље“, (ван претплате)	94—
1/8 „Колумб“, друштвена корисница (ван претплате)	258—
3/8 „Шокица“ (ван претплате)	106-70
5/8 „Марија Стјуартова (ван претплате)	52-60
6/8 „Беседа“ и „Љубавно писмо“, (ван претплате)	160-65
8/8 „Ђурађ Бранковић“	113—
Претплата на 12 претстава	680—
1/9 Кирија од немачког позоришног друштва	12—
15/9 За продату исечену грађу	36—
Од г. гостионичара Клајна припомоћ за градњу арене	49-50
	Укупно 3636-40

Расход:

Штампа за 26 представа	83—
Рачун г. Мите Пазарског	2-93
Рачун гђе Ане Дајч	6-50
Рачун П. Крони, дунђерина	43—
Рачун Луке Радојевића	8—
Рачун Милана Орловића	20-80
Рачун Пере Панајотовића за даске	144-90
Рачун А. Клајна	49-50
Рачун реквизита	7-88
Два рачуна од Н. Ђуришића за осветљење	93-36
Квита Јована Рига	8-10
Квита Козловића за гардеробарку	26—
Квита ватрогасног друштва	12—
Пут из Митровице до Руме	122-97
Разни трошкови	137-34
Пошта и телеграми	15-32
Друштву корисница издана	258—

Гажа за 49 дана у 7 признаница	2210-39
Рачун разних трошкова, као: музика, хонорар за гостовање, итд.	236-31
Готових послао у Сенту	150-10
	Укупно 3636-40

У Руми, 9. (21.) јуна 1894.

Др Миша А. Поповић, с. р.
председник месног позоришног одбора.

Миша Ђорђевић, с. р.
месни благајник.

Овај је рачун прегледан и у реду нађен.

О д б о р н и ц и:

Драгушин Костић, с. р. Јов. Ј. Остојић, с. р.

Велько Вилић, с. р. Бранко Велић, с. р.

Петар Ј. Стефановић, с. р.

С И Т Н И Ц Е.

(Маскањи.) Ни један уметник није тако брзо и наједанпут избио на површину и изишао на глас, као композитор чувене опере: „Cavalleria Rusticana“; али за то опет ни један није имао толико непријатности једно за другим као Маскањи. Познато је, да га је талијански приповедач Верги тужио за то, што је по његовој приповеци написао либрето за ту оперу своју, и да га је суд осудио, да плати Верги као накнаду 100,000 франака.

Види се, да се то људима ослатило, те сад јављају из Напуља, како су аутори позоришне игре: „Пријатељ Фриц“, — одакле је узет либрето за нову Маскањијеву оперу, — повели противу издавача Сонзола парницу и у исто време предузели кораке, да спрече даље давање опере, као и продају партитуре у Француској, Италији, Аустрији, Немачкој и Енглеској. Аутори позоришне игре траже ситницу, на име: 50,000 франака награде и половину чиста прихода из целокупних доходака од приказане опере и продаје композиција

— (Харон.) Лаура, ћерка банкара Израила и ученица више девојачке школе, писала је оцу једно врло учено писмо и јавила: „На часовима историје упознали смо се с Хароном. Мени се кожа јежи на тог мрачног друга, који сваком и последњи обулис узима.“ Стари банкар прочита писмо неколико пута, заврти главом и напише ћерци с места овај одговор: „Лауро, мила ћерко моја! Х. Арон је фини човек, који уме новац да заслужи. Ако мрачно и погледа, знак је, да увек што мисли, можда о кнефовима. Ја ћу с њим говорити и ти ћеш поћи за Х. Арона.“

Издаје управа српског народног позоришта.